

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հոկտ. 8 Մճ.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ 4 Մճ.
Չամուցման տողը մէկ անգամի հա-
մար 3 զուրուշ երկու անգամի հա-
մար 2 զուրուշ աւելի անգամներու
համար զատ սակարկութիւն կըլ-
այ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Շումուռլէն առնուած հեռագիր
մը կը ծանուցանէ թէ անցեալ երեք-
շաբթի 13/23 սեպտ. Օսման փաշա
փառաւոր յաղթութիւն մ'ալ ըրեր
է Ռուսաց վրայ , որք արեւելեան կող-
մէն Բլէշլայի դէմ մեծ զորութեամբ
սաստկապէս յարձակած էին : Օսման
եան զօրքն և թնդանօթներն ահա-
գին դիմադրութիւն մ'ըրին , և Ռուսք
ուր չհաղար հոգի և չորս թնդա-
նօթ կորուսանելով եւս միւլեցան :
Օսմանեան զօրաց կորուստը տակա-
ւին յայտնի չէ : Այս պատերազմին
պաշտօնական հեռագրաւորը մինչև
մեր գրած միջոցին հրատարակուած
չէր . կը կարծուի որ թերեւս աւրուած
ըլլալով ուշացած է : Մէհմետ Ալի
փաշայէն ալ պատերազմի լուր կ'ըս-
պատուէր :

Անգղիական թայմը լրագիրն Օս-
մանեան զօրավարներուն ընթացքը
քննադատելով Սիւլէյման փաշային
Շիբկայի վրայ ըրած յարձակումներն
անտեղի կը համարի . քանզի հոն , կը-
սէ , փոխանակ տասնութ տասներկու հա-
զար քաջ զինուոր կորուսանելու , ե-
թէ կը ճնն մէկ մասը պահելու չափ զօ-
րութիւն թողուր և ինք Օսման փա-
շայի օգնելու համար Բլէշլայի կողմն
երթար , Լոֆճա դանուող Օսմանեան
զօրաց հետ միանալով չէր թողուր որ
Ռուսք այն քաղաքն առնուն . յետոյ
Օսման փաշային հետ 'ի միասին կըր-
նար նաև Ջիլձովի կամուրջին սպառ-
նալ թայմը Մէհմետ Ալի փաշային
ընթացքն և շարժումներն յամրաքայլ
կը գտնէ , քանզի թողուց , կըսէ , որ
Ռուսները Լոսի գիծէն հանդարտու-
թեամբ եանթրայի գիծը քաշուին :
“ Իսկ Օսման փաշային Բլէշլայի պաշտ-
պանութիւնը , կըսէ , այս զօրավարին
անունը խիստ բարձրացուց զինուո-
րական համբաւոյ արձանագրութեանց
մէջ : Իւր գիւրքն ընտրելու խնամու-
թիւնն , անպաշտպան քաղաք մը քիչ
ժամանակի մէջ ահեղ ամրոցի մը
փոխելու համար 'ի գործ գրած ջան-
քնն ու կորուր , Ռուսաց ւարձակու-
թեան և յուսահատ յարձակմանց
առջև ըրած քաջ և պաշարիւն դի-
մադրութիւնը , պաշտպանողական դի-
քը թողլով յարձակողականի սխալու-
վայրկեանը ճշգրտութեամբ որոշին 'ի
րեն արտաքոյ կարգի յաջողակու-
թիւնն ունեցող զօրավար մ'ըլլալը կը
ցուցնեն : Այսու ամենայնիւ Ռուսաց
Բլէշլայի վրայ ըրած յարձակումնե-
րուն ընդունայն երեւոյն պատճառաւ
սխալ է կարծել թէ Ռուսք նոյն իսկ
այս տարուան պատերազմին ժամա-
նակ յարձակողական ընթացքը պիտի
թողուն : ”

Օրուան ամենէն կարեւոր լուրն է՝
Օսմանեան զօրաց Սիւլէյմանէն Ռու-
մանիոյ հողն անցնիլն , որուն պաշտօ-
նական հեռագիրն ալ մինչև մեր գր-
ած վայրկեանը հրատարակուած չէր ,
բայց հաստատապէս կը կարծուի որ
ստոյգ է : Արդէն քանի մ'օր յառաջ
Եւրոպական թերթերը կըսէին թէ
Սիւլէյմանի առջև կամուրջ մը գրուել
սկսուած է . և քանզի այն կողմն Ռու-
մանիական զօրք քիչ կայ , որոց մեծ
մասը Բլէշլայի առջև և Նիկոպոլիս
են , հաւանական կը թուի որ Օսման
եան զօրքը Ռումանիոյ երկաթուղի
ներք քանդեն , և մինչև Պուրէշ եր-
թան , Սիւլէյմանի դէմ քայլարաշէն
մինչև Պուրէշ քառասուն միոն հեռա-
ւորութիւն միայն ըլլալով :

Ասիոյ կողման պատերազմական
գործողութեանց գալուի ինչպէս յայտ-
նի է , Սոփում քանի մը շաբթիէ 'ի
վեր Օսմանեան զօրաց կողմէն բոլր-
ովին պարպուեցաւ , և Կորչաքով
իշխանն անցեալները Ռուսիոյ դեմ
պաններուն ուղղած հեռագրով մը
կը ծանուցանէր թէ Ալեքսանդր զօրա-
վարն (որ ըստ Տէյլի Նիւզի մէկ թղ-
թակցին Ռուսիոյ Հայ զօրավարներէն
մին է եղեր) , Ապագէլներուն ապըս-
տամբութիւնը բոլորովին զսպեր է և
Ռուսաց զօրքը նորէն Սոփումը դա-
ւեր են : Պաթմա կողմը Տէրվիշ փա-
շայէն նոր լուր մը չկայ այս օրերս .
իսկ Մուսթաֆա փաշա Կէտիկէրի մեծ
յաղթութեանէն 'ի վեր կարեւոր շաբ-
թում մ'ըրած չէ : Միայն խմայիլ Հադ-
գի փաշա , որ Պայաղիտի կողմէն
Ռուսիոյ հողը մտած էր , քանի մ'օրէ
'ի վեր աւելի յառաջ խաղալու վրայ
է , մանր մունր պատերազմաց մէջ
Ռուսներուն բաւական կորուստ տա-
լով և զանոնք յետոյ հանձնելու պար-
տաւորելով : Մուսթաֆա փաշայի հրա-
մանաւ սարսափելի եղեւնադարձ ճէ-
լալետալին խմայիլ Հադգի փաշային
բանակէն վառուարէր է , և անկէ 'ի
վեր բնակիչը ապահովութիւն գտնե-
լով իրենց տունները կը վերադառնան
եղեր : Ճէլալետալին մէկ ուրիշ ժը-
պըրհուութիւնն ալ կը պատմէ Լէվիթ
Հերըրի թղթակցից : Միւնիսթրա իւր
արքաներաներով վանէն կանցնէր պա-
տերազմի ասպարէզն երթալու հա-
մար , Գիւրտին մէկը Հայ մ'սպաննած
էր : Մարդասպանը դատուելով մահ-
ուան կը դատապարտուի , և ըստ սո-
վորութեան վերջին անգամ մ'ալ դա-
տարանին առջև կը հանուի , ուր ներ-
կայ է եղեր Ապագէլեան Մարիոս է-
ֆէնիսին՝ որ այն ատեն վալիի Մուս-
ալին էր . բայց այն միջոցին ճէլալետ-
ալին զինեալ մարդերով ներս կը խու-
ժէ և “մարդասպան Գիւրտի մը պա-
տիժը ստատիկ ապրտակ մ'է” ըսելով ,
մարդասպանը կ'ապրտակէ և ազատե-
լով կը տանի : Բայց այս աւագակնե-
րուն այսպիսի գործերն անթիւ են ,

և Եւրոպական լրագրաց թղթակցի-
ներուն ջէրքէդաց և Գիւրտերու վը-
րայ գործները մինչև հիմայ կրնան
հատորներ լեցնել : Բարեբաղդաբար
Մուսթաֆա փաշայի խստութիւնն ա-
ւելի մեծ եղեւնաց առաջն առաւ .
բայց շատերուն համար ձեռք առ-
նուած միջոցներն անբաւական են ,
և ասոր պատճառ կը ցուցուի պատե-
րադմական վիճակն , որ այդ վայրագ-
վրանարեակայ դէմ պէտք եղած խըս-
տութեան միջոցները հներեր գործադ-
րել սակայն խաղաղութիւնն և երկրին
այսպիսի փառաւոր բնակչաց անդորրու-
թիւնն ապահովելու համար խիստ և
արագ միջոցներու անհրաժեշտ պէտ-
քն անուրանալի է :

Սերվիլի շաբթման վրայ տակաւին
ստոյգ լուր չկայ , բայց լրագրաց ու-
մանց Պիլկրատի թղթակցները կը
ծանուցանեն թէ Բլէշլայի դէմ Ռու-
սաց յարձակումներն յաջողին կամ ոչ ,
Սերվիլի անպատճառ ղէնք պիտի առ-
նու . արդէն պատրաստութեամբ ըդ-
բաղեալ է Կորչաքով իշխանին կող-
մէ մասնաւոր պաշտօնով Պէրկրատ
զրկուած ջէրթիլէֆ իշխանին ձեռք
պայմանագրութիւն մը կնքուած է
Սերվիլի հետ , որոյ պատերազմական
ծախքը Ռուսիոյ պիտի վճարէ : Կըսուի
նաև թէ Կ. Պոլսոյ Սերվիլիական գոր-
ծակատար Պ. Գրիպիլ չհաճանք ըն-
դունել է որ մեկնելու պատրաստ
գտնուի : Գերմանական թերթերը կը
ժխտեն Պէրկրատի կառավարութեան
Ռումանիոյ և Սերվիլի վրայ ազդեցու-
թիւնն բանեցուցած ըլլալը Ռուսիոյ
հետ դաշնակցելու համար , բայց այս
ակնբեր է որ եթէ Կորչաքով իշխանը
Պէրկրատէն քաջալերութիւն ու ապա-
հովութիւն չառնուր , չէր համարձա-
կել թուրքիոյ դէմ լծնամական յայ-
տարարութիւններ հրատարակելով պա-
տերազմի ձեռնարկել : Պէրկրատի
Անգղիական և Գերմանական հիւպա-
տաներն իրարու հակառակ ճիւղ կը
թափեն , առաջինը ջանալով որպէս
զի պատերազմը չհրապարակէ և Բ. Գը-
րան հետ կնքած հաշտութիւնը չխզէ ,
որոյ համար գլխաւորապէս Անգղիա ալ
միջնորդած էր , իսկ երկրորդը Միւրան
իշխանը պատերազմի կը յորդորէ և
զերս Գերմանիոյ կողմէն Ռուսիոյ ցուց-
ւած համակրութեան նշանները մի-
այն ասոնք չեն , Վիլհելմ կայսրը Ռու-
սական գունդի մը (որ իւր անունը
կը կրէ) հեռագիր մ'ուղղեց , ուր զայն
ողջունելով կը բարեմաղթէ որ դուն
զին գրօջը միշտ յաղթութիւններ գտի
նինքնով փառաւորի : Այսպէս Գրի-
անուան օրն Աւստրիոյ կայսրն Ռու-
սիոյ համակիր ցոյցեր ընէին ալ Գեր-
մանիոյ ազդեցութեան կը արուի :
Կարծես թէ Ռուսիա օրչափ յաղթը-
ւի , այնչափ Գերմանիոյ համակրու-
թիւնը կաւեցիկ անոր վրայ . քանզի

օրչափ որ Գերմանիոյ շահերուն ան-
նշապատ կրնար ըլլալ Ռուսիոյ դի-
ւին և մեծամեծ յաղթութիւններն ,
այնչափ ալ աննշապատ է անոր պար-
տութիւնն ու տկարութիւնը . ուստի
Գերմանիա պաշտպանի կերպարանք
կառնու գրեթէ Ռուսիոյ նկատմամբ
նոյնը կրնայ ըսուիլ նաև Եւրոպիոյ
համար , և այս պատճառաւ է որ Եւ-
րոպա ալ թէ և Ռուսիոյ յաղթութիւն
ներն ու երկրակալութիւնը չէր ու-
ղեր , բայց անոր կորակոր պարտու-
թիւնն ալ իւր շահերուն նպատատար
չհամարիր : Ահա այս նկատմամբ է որ
Տէպա լրագիրը կըսէ . “ Գուցէ պատ-
ճառանք գտնուի (թուրքիոյ դէմ)
գառն գանդաւորներ և սպանալից
շարժումներ ընելու : Կարծենք ներ-
կայ վիճակն այս է , որ դժբաղդ-
թուրքերուն բողբոլին նպատատար
չէ : Մարդ կը հարցնէ երբեմն ինքնի-
րեն թէ ինչ բանի կը ծառայեն թուր-
քերուն այսպիսի լու պատերազմին ու
յաղթին : Ասոր համար ապագայ
դեպքանախորհուրդներու մէջ լաւա-
գոյն պայմաններ պիտի կրնան ըն-
դունիլ : ” Այսու ամենայնիւ Տէպա
կը յարէ թէ “ Գ. Գրան յաղթութեամբ
ընկելը զինուորներն իրեն աւելի օգ-
տակար պիտի ըլլան քան թէ պատե-
րազմն առաջ , երբ Ռուսիա այսպէս
տկարացած և իւր համարուն ու ազ-
դեցութիւնը կորուսած չէր : ”

Բեդրասպուրկի Նուրի Թան լրագի-
րը վերջին օրերս Գերմանիոյ վիլհելմ
կայսրը ըրած մէկ խօսքը հրատարա-
կած է զոր յիշեալ առաստիկան թեր-
թին Պէրկրատի թղթակցից փաթեցեր
է հեռագրաւ հաղորդել իրեն , և ու-
րոյ ստուգութիւնը Պէրկրատի քաղա-
քական ակումբներուն մէջ տարակոյսի
տակ ձգուած չէ : Վիլհելմ կայսրը
պատերազմը վերջացնելու համար չէ-
զոր տէրութեանց բարեկամական միջ-
նորդութեանը վրայ պարտած զրոյց-
ներուն տալիս ըսեր է . “ Գիւրտը
գիւր Սլէքսանդր կայսրը խաղաղու-
թիւնն առնէ և չնայ ընել մինչև որ
չհասնի այն նպատակին՝ որոյ համար
զէնք առած է : ”

Պաթմա մէկ սեպտ. 19 թուով հե-
տեալը կը գրեն .

“ Երկու բանակաց մէջ ալ կատար-
եալ անդործութիւն կը տիրէ : Այս-
պիսի Ռուսք իրենց ջամէլիայի բա-
նակին շուրջն դրեալներ կը շինեն ,
փութեմանէն մէկ ժամ հեռու : ”

Ռուսական բանակն այս օրերս
մեծապէս զօրացած : Վլադիմիր-
սէն եկած օգնութիւններէն զատ ,
ուրիշ զօրաբաժին մ'ալ Օլադիկայէն
ճանաչելու Օլադիկէրթի առաստիկան
բանակն երթալու համար : Կը կար-
ծուի որ Ռուսք նորէն յարձակողա-
կանի ձեռնարկելու միտք ունին : ”

Ուստի Տէրվիչ փաշա ալ ամեն պատ-
րաստութիւն կը տեսնէ՝ թշնամոյն
պատահական յարձակմանց հզօրե-
ղապէս պատասխանելու համար :
Ռուսական զօրաց տաղանդէն վի-
ճակը շատ քիչ է՝ բռնած վատա-
ւորը գիրքերուն պատճառաւ : Բազ-
մաթիւ հիւանդք կան, մանաւանդ
նոր եկող զօրաց մէջ . որք չեն կր-
նար կովկասի կլիմային վարժիլ :

Տէրվիչ փաշան իւր զօրաց ձմե-
րային կայանները լաւ վիճակի մէջ
գտնուող համար ամեն միջոց տնօրի-
նեց : »

Պաթլումի ժողովրդաց և բանա-
կին տաղանդութիւնը շատ գոհացու-
ցիչ է :

Ասիոյ Օսմանեան բանակին հըրա-
մատարութեան քով գտնուող Գաղ-
զիայի թվովակից մը հետեւեալ կարե-
ւոր տեղեկութիւնները կուտայ Մուս-
թափաշ փաշայի զօրաց, և մասնաւորա-
պէս Քիւրտեշուս վրայ :

Մուսթափա փաշայի բանակը կը տա-
րածի Կարս-Չայի հովտին աստիճանաձե-
լունքներէն մինչեւ Արիւս-Չայի կրթնող և
Անիի վրայ նստող սարահարթի մը վրայի
ամուր դիրքը : Կը հաւատեն թէ յիշեալ
բանակն 30,000 զորակէ կը բաղկանայ,
որոցմէ վար սէպը է երթող քիւրտերուն
ամրոն և ուրիշ անկանոն զօրքերն, որք
աւելի նեղութիւն կը պատճառեն քան թէ
օգուտ : Բայց հետեւի զօրքը, կանոնա-
ւոր, բէտիկ և մուսթաֆիզը, արհամար-
հելու չգործ . վասն զի ամեն ալ էապէս
զինուոր են . զէնքը կը սիրեն և սաստիկ
զրդուեալ են այս համալսման թէ իրենց
կրօնը վտանգի մէջ է : Ասոնց համար
Մուսթափա գերագոյն էակ մ'է, որ իրենց
կենաց վրայ իրաւունք ունի, և իրենք ալ
պատրաստ են զայն դռնելու ի պաշտպա-
նութիւն իսլամութեան : Յիշեալստեալ տա-
նապանք, կերպար, հագուստի և զը-
րամոյ պահուսթիւն աշուրնուն չերեւար :
Եթէ օր մը ուտելիքին պակսի կամ ան-
բաւական ըլլայ, Աստուած այսպէս կա-
մեցեր է կրօն, և իրիկունը դարձեալ
ճերմակեցողութեամբ կաղթեն հաւատա-
ցիկը իշխանին համար : Այս զօրաց մէջ
մասնաւորապէս նշանակութեան արժանի
են արար վաշտերն, որք բանակին ամե-
նէն հաստատուն, ամենէն պատերազմա-
օէր և ամենէն խիզախ զօրքն են, և ու-
րոց վրայ միշտ գոյնաւ կը խառնուի : Եւ
արդարեւ ասոնք այն պատերազմող զին-
ներուն են, որ իսլամութիւնը հին աշ-
խարհին ամեն կողմ տարածեց՝ Հնդկաց
ծովէն մինչեւ Արեւելոյ ստուերները :
Արեւելոյն Արքիպելագոսի կղզիներէն
մինչեւ Ատլանտեան Ովկիանոս
սի եղբը :

Այս Արար և Սուրեպի զօրաց շնոր-
հիւ Մուսթափա փաշան վերջապէս պատ-
կանելի հեծելազօր մը պիտի ունենայ,
որ կարեն ծառայութիւններն պիտի մա-
տուցանեն : Այս հեծելազինէն շատերն,
որոց թիւն արդէն 30000 կանցնի, Հա-
լէպէն, Ուրֆայէն, Համաշէն և Գամա-
կաշէն երկու կամաւորներ են : Իրենց ձի-
երն սքանչելի են : Ամեն ալ արարացի
ձիոր ամենէն ազնիւ ցեղէն են : Իրենց
սպասանելիութիւնն ալ շատ վաղելու է,
իւրաքանչիւր թուր մը և Հէնրի-Մար-
թիին հրացան մ'ունի : Ասոնցմէ զատ ու-
մանը եղեգնեայ երկայն նիզակ մ'ունին,
զոր մեծ ճարտարութեամբ կը գործածեն :

Այս արարներուն վրայ մեծ փառահա-
թիւն կայ հեռադիտութեանց գործածե-
լու համար : Իրաւունք կայ յոսուել թէ
այս պաշտօնը Քիւրդերէն աւելի լաւ պի-
տի կատարեն, քանցմէ (Քիւրդերէն) զին-
ւորական իշխանութիւնը գաւառապէս կը
գտնուաւ միշտ, և որք բնաւ օգուտ չու-
նին : Ասիկցի զատ չփառահաւոր անոնց
վրայ, վասն զի Օսմանեան զօրաց յաղ-
թող եղնիկուն վրայ էր որ եկան մահիկին
կողմն անցան : Եթէ Ռուսը յաղթող ելնէ-
լին, Քիւրդերն անոնց ետեւ պիտի երթային
շարունակ յուսով որ կրնային ուղած
նուն պէս աւարտութիւն ու տերութիւն
գործել : Տարալոյս չեայ, և Մուսթափա
փաշային սպայակցոյն ալ համալուծած է որ

եթէ իրենք յաղթուէին և թշնամոյն աւ-
ջեւ ետ քաշուէին ստիպուէին, այս հա-
ւատարմութեամբ օժանդակներն իրենց նահանգի
դիմը կտրել պիտի աշխատէին, որպէս զի
կողպուեն կամ Ռուսաց ձեռքը մասնեն
գրամ ստանալով : Կրօնատէր իսլամները
զանոնք քեֆէր կը կոչեն : Պէ Քիւրտուս-
եայ են, ոչ Մահմետական, ոչ Ռուս, ոչ
Թուրք, այլ ամենն ալ ամբարշտ աւա-
ղակներ են : Կրօն, և իրաւունք ունին
Երբ Քիւրդ օժանդակները Վան եկան,
Կուսակալը պարտաւորեցաւ իւր ամուր
ապարանքին մէջ փախուիլ և Վանէն Մու-
սուր ըր քան աւուր ճանրայ հետեւ է,
հետագիւր քաղաքները կանոնաւոր զօրք
խնդրել, որպէս զի այդ վայրագ օժան-
դակները զսպելու կարող ըլլայ :

Ռուսի նորէն կըսեմ թէ խաղաղու-
թեան հաստատուելէն ետեւ, Օսմանեան
կառավարութիւնը շատ դժուարութիւն
պիտի քաշէ այդ ստահալ Քիւրդերը կար-
գի բերելու, և կարող ու անողորմ կու-
սակալի մը պէտք պիտի ունենայ երկրը
խաղաղեցնելու համար : Հոս ամենքս ալ
եւտանդեամբ այս բանին կը փափաքէինք,
որովհետեւ առանց ասոր Պարսկաստանի
հետ տեսուորն իսպառ պիտի ընչուի, և
եթէ քիչ մը Ռուսը հոգ տանին, Պարսկա-
ստանի բոլոր տուրեւտն իրենց հոգն ու
նաւահանդիսները պիտի տանին : Այս
կերպիւ Տրապիզոն ալ գրեթէ բոլորովին
կը կորնչի : Դժբաղդաբար վերին իշխա-
նութեան արամադրութիւններն այս կող-
մերը դարձած չեն թուիր : Մուսթափա
փաշան այս վիճակը շատ աղէկ հասկնա-
լով ի զօր հրամայեց Պաշալիսի սպանու-
թեանց հեղինակները մահուամբ պատժել,
բայց իւր հրամանը չդրժադրեցաւ, և ա-
նոնց զխաւորը՝ Եփէս ճէլալտարին գե-
ողը և ազատ է : Այս միջոցին Պաշալիսի
բնիկ Թուրք բնակիչները կատարեալ ռա-
բիւն պատասխանատու բռնող յայտարա-
րութիւններ կը տեսնուին, բայց այն խեղ-
ճերը գրեթէ զբոլորովին չափ չարարե-
ցան քիւրդերէն : Այսպէս է ահա այս երկ-
րին մէջ արդարութեան գործադրութիւ-
նը, և քիւրտ իսլամիկ փաշան չափազանց
խնամք ունենալով իւր հայրենակցաց վը-
րայ, չուզեր խառնութեամբ վարուիլ անոնց
հետ : Ֆայիզ փաշան, որ չիրցաւ կոտորա-
ծին առաջին տունը, և այս պատճառաւ
պաշտօնանկ եղած էր Մուսթափա փաշայի
հրամանաւ, տակաւին իւր հրամանատար-
ութեան պաշտօնը կը շարունակէ, վասն զի
Կարէն ու Կարիշէն շատ հետի է, և իւր
զուրքը իսլամիկ փաշան պատշաճ չափեր
Հայաստանի զօրաց ընդհանուր հրամանա-
տարին հրամանը կատարել . . . :

Գաղով Քիւրդերուն, այլ և այլ տե-
ղերէ իմաց կուտան ինձ թէ Չէլիքի, Տէ-
լիպապայի և Քալիսիի պատերազմներն
ետեւ Ռուսաց զիսկները հողին մէջն
դուրս հաներ են կողպուելու համար, և
այնպէս բազմ թուրք են . և երգէտեւ
զիւղացիք կը փախան գանոնք թաղելու,
ուստի այն զիսկները թուրք և վայրի
զաղանաց ճարակ կըլլան :

Մուսթափա փաշայի բանակին մէջ մեծ
խառնութիւն բանեցնելով յաղեցան Չէր-
քէզներն ու Քիւրդերը սանձահարել : Ա-
սիկայ խիստ դուրեկ արդիւնք մ'է, և
գործին դժուարութեանը նայելով, մեծ
պատիւ կը բերէ ընդհանուր հրամանա-
տարին : Կրօն միւր, Մուսթափա փաշայի
այս ընթացքն ոչ նուազ փառաւոր է քան
զայն յաղթութիւնն որով Կարսի պաշա-
րումը վերցնելու և ետ քաշուելու հար-
կաղբեց Ռուսները :

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 24 սեպտ.
Լրագիրք Պ. Թիւրի յայտարարութիւ-
նը կը հրատարակեն, որ մանրամասն քնն-
նալատութիւն մ'է Մար-Մահան մարա-
ջախի քաղաքականութեան :
Պ. Կրէվի վերջապէս ընդունեց Պ.
Թիւրի յայտարարութիւնն իրեն գրուի հա-
րապետական կուսակցութեան :
Անուանի Պ. Լըվիսի աստղաբաշխը
մեռաւ :

Վիլնիւ 23 սեպտ.
Դիւանադատական ակումբներու մէջ
Եւրոպիոյ միճակն ամեն վտանգէ ազա-
տած կը նկատուի Ռուսաց անկարողու-
թեան պատճառաւ, որոյ զօրութեան համ-
բաւ մարած, աղէկեցութիւնը կարած

և ներքին դժուարութիւններն օր քան զօր
աւելնալու վրայ են :

Բելճիւս 23 սեպտ.
Այսօր նախարարաց խորհրդոյ նախա-
գահ Պ. Թիւրա Արեւելեան խորհրդոյ վե-
րաբերեալ ժողովի (սիլիկին) մը պաշտա-
մաւորութիւն ընդունելով, ըսաւ թէ տըր-
ւած աղերսագիրը նկատողութեան պի-
տի տանու իրեն նշան Հաւաքարից քա-
ղաքական հասանքին, և կ'աւելցնէ թէ պա-
տասխանատու կառավարութեան պարտքն
էր միապետութեան շահերը պահպանել :

Վիլնիւ 28 սեպտ.
Այս պաշտօնական թերթերը կարծիք
կը յայտնեն թէ ոչ մէկ տէրութիւն ար-
գելք չպիտի ըլլայ Օսմանեան յաղթող
զօրաց Դանուբի անցնելու և ապրտամը-
կալ հարկատու իշխանները պատժելու :

Լոնտրա 28 սեպտ.
Ռուսաց բանակին Անգլիոյ լրագրաց
ստացած տեղեկութիւնները Բելճիւսի անձ-
նատուութիւնն անհրաժեշտ կը դառնին .
վասն զի Օսման փաշան, իւր զիւցապիս-
կան քաջութեամբ հանդերձ պիտի հար-
կաղբէր անձնատուր ըլլալ, պաշարն ու
նաւազմութիւնը սպասած ըլլալուն պատ-
ճառաւ . բայց Բելճիւս պաշար մտնելուն
լարն այս տատակնիւղ աւուր մէջ դատա-
հած գէպրեւորն ամենէն կարեւոր կը
համարեն լրագիրք :

Պոմպայ 26 սեպտ.
Փապալականութենէ եկած լուրերը կը
ծանուցանեն թէ Սուլթանին արտաքոյ
կարգի դեսպան Շիրվանիյաթէ Ահմետ
Խուրսի էֆէնդիին սիրալիք ընդունելու
թիւն գտեր է Աթլանտիկ Զիւրէն :

Վիլնիւ 27 սեպտ.
Ներսիսիանայ ժողովին մէջ, Աւէրս-
պէր իշխանն Արեւելեան անցիկ վրայ և
զած հարցմանց պատասխանելով, Աւր-
սիոյ կառավարութեան պարագայից
յարմար քաղաքականութեան մը հետեւելը
ժխտեց : Կառավարութիւնն, ըսաւ, լըր-
ջարար քննելէ ետեւ իւր չէ գրեթէ ինքն
յայտնեց . հետեւեալ միշտ այս նըպա-
տակին դիմած է : Այս քաղաքականու-
թիւնը փոխել տուող գէպը մը չարտա-
հեցաւ : Ասիկցի զատ յայտնեց թէ իւր
ընդունած չէ գրեթէ անկողնին հա-
կաւակ էր Սերվիոյ վրայ որ և իցէ ճնշու-
մը գործածել : Սալիկ ինդիքս որ Սեր-
վիոյ պատերազմի մասնակցելու պատ-
հանութեան մէջ կառավարութեան
բանակը ընթացքն այժմէն յայտնելու
չստիպեն դիմել :

Պ. Թիւրա ալ այն գաղափարներն յայտ-
նեց Հաւաքարից երեսփոխանաց ժողովին
մէջ :

Փարիզ 27 սեպտ.
Խալիլ Եփէսի փաշան շարաթ օրը
ճանրայ պիտի ելնէ Կ. Պոլիս երթալու
համար :

Լոնտրա 27 սեպտ.
Տէյլի Նիւս լրագրին Բելճիւսի Ռու-
սական բանակին մէջ ունեցած թվովակ-
ցին սեպտ. 28ի թուով մէկ հեռագիրը
կը յայտնէ թէ Ռուսական բանակին մէջ
գոյնաւորութիւնն ու մատուցութիւնը խիստ
մեծցած է . և կ'աւելցնէ թէ պատերազ-
մական գործողութեանց յաջողութիւնն
անյուսակի կը նկատուի եթէ ներկայ հը-
րամանատար ամբողջապէս չփոխուի :

Լոնտրա 27 սեպտ.
Խալիսիոյ զօրքին Սուլթան անուն
Անգլիական զորահաւորին հրամանատա-
րութիւնէն հանուելուն լուրը ճիշդ չէ :

Օսլոյի շոգենաւն Խալիսիոյ զօրք-
սուհին Մայիս պիտի տանի և Սուլթան
զորահաւորն ալ պիտի ուղեկցի անոր, և
յետոյ Անգլիական նաւատորմին հետ պի-
տի միանայ :

Լոնտրա 28 սեպտ.
Մորնինկ Բաթլ լրագիրը կը ծանուցա-
նէ թէ Վարչապետի կառավարիչ Քոչալի
զօրաւարը Նիքոս Մեծ դուրսին տեղ
Դանուբեան բանակին հրամանատար պի-
տի կարգուի :

Լոնտրա 28 սեպտ.

Օսմ. Բան.	40 5/16
Փոլս.	4863 40 3/4
•	1869 40 3/8
•	1871 38 3/4
•	1872 48
•	1873 40 1/4
•	1874 58 5/8
Անգլ. Բան.	95 41/16

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղը լրագիրը կը ծանուցանէ
թէ Պալիսիոյ պատմաբանութեան
վերաբերեալ քանի մը կարեւոր գրու-
թիւնը կ'այսբարկան կառավարութեան
ձեռքն ինկիւր են, և թէ յիշեալ գրու-
թիւններէն կը հասկցուի եղբր թէ Պ.
Կրաւաթովսն Պալիսիոյ պատմաբ-
անութեան մէջ մտաւ ունեցիւր է :

Հինգ շարժի օրն յիսունի չափ
Պալիսիոյ Պալիսիոյ շոգենաւով
Արեւիյի բերդը զրկուեցան ի բան-
տարկութիւն :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Է Օ Ն Ս Մ Ը Ո Ի Մ Ո Ւ Մ Ի Է

16 սեպտ. ուրաթ իրիկուն	40,30
17 սեպտ. շարաթ առաւօտ	
•	40,35
•	40,36

Բուսիլի երկաթուղի 32 75
Թղթաղում 184 4/2

ԲՆԹԱՅՔ ԱՐՃԱԹՂՈՑ

Կ. Պոլիս 16 Սեպտեմբեր

Սուրիթ Ժէ իշխանի բաժն. Անգլ. լր.	3,40
•	2, 3
Կ. Պոլիս Պաշալիս	3, 9
Քրիսթ Ժէ իշխան	3,40
Քրիսթ Օսթրո-Փոլս	—
Փոլս.	1863 52
•	1865 53
•	1869 49
•	1872 47 75
•	1873 48

ԲՆԹԱՅՔ ԳՐԱՄՈՑ

16 Սեպտեմբեր

Անգլ. լր.	409
Նաւթի տիկ	86 20
Խիւսիսի Ռուս	8
Գրքից	54 5
Հինգ ֆրանք	—
Հինգ նոյ	417
Պրիւն	462

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ազգային ժողովն երէկ դուռնաբե-
ցաւ Մայր եկեղեցին ընդ նախագա-
հութեամբ Ամեն Ս. Պատրիարք հօր
և առեւտարութեամբ Վսեմ. Յ.
Նուրեան էֆէնդիին :

Առեւտար գործողութիւնները
կատարուելէ ետեւ, Քաղ. ժողովոյ մէկ
գիրը կարգադրեցաւ, որով կը ծա-
նուցանէր թէ արդէն հրաժարեալ
իւր երեք անգամակիցներէն զատ,
Փէշվաթեան, Մէրեթեան և
Գարակէօզեան էֆէնդիներն ալ հրա-
ժարած են : Դիւրապէս ասոնց ալ հրա-
ժարական ընդունելով որպէս Յ նոր
անձինք ընտրել :

Ուրիշ քանի մը գիրքեր ալ կար-
գացուել և պէտք եղած տեղերն
յղուելէ ետեւ՝ օրակարգին անցնելով
դատական մասնաժողովոյ ընտրու-
թեան տաթիւ առեւտար էֆէն-
դիին յայտարարեց թէ ըստ կանո-
նադրութեան, Փալիսիոյ Սուրիսի
էֆէնդիին տարապաշտօնի ձեռք-
հաստ զիսկներէն նախաքննու-
թեանը յղած էր . բայց տեղեկա-
գիրն եկած չէր, որպէս զի ընտրուե-
լիք դատական մասնաժողովն իւր
կատարելիք քննութեան հիմաւո-
նենայ :

Սուր վրայ փափաղեան Սաւիան
և Ղազարսեան Քրիստոստուր էֆէն-
դիները սարսափելի աղաղակ մը բառ-
նալով թշնամեց տեղալ սկանաւ
տեսնապետին վրայ, իւր թէ դատա-
կան մասնաժողովոյ ընտրութիւնն յե-
տաձգելու դիմում ունեցած ըլլաւ,
հետեւեալ խորհրդարանական ա-
մեն օրինաց և կանոնաց հակառակ,
անկարգութիւնն ու յանդուրժութիւ-
նը մինչեւ իսկ առեւտարութեան գիւ-
նէն վար առնելու աստիճան հասու-
ցին իրենց քանի մ'արբանեկաց հետ

Դիւրապէս իւր մեծամասնութեան
քուէով ընտրած դիւանին գէմ ի
գործ դրուած այսպիսի անօրինակ
յարձակման, ճնշման և թշնամոյն
չհանդուրժելով, անմիջապէս տե-
նապետ իւր աթոռը վերադարձնե-
լով՝ ստուար մեծամասնութեամբ լըր-
տահութեան քուէ տուաւ, և ան-
կարգութեան գիւնաւոր հեղինակներն
ալ արտաքաման քուէով դատապար-
տեց, գործադրութիւնը Ս. Նախա-
գահին յանձնելով :

Սակայն աղմկայողք իրենց գո-
ւում գոչումը կը շարունակէին, և
խօսք հասկցնել անկարելի էր այն

ժխտելն մէջ: Նախագահը նոյն միջո-
ցին դռնմուտի տառապանքներն ը-
րաւ, զոր ժողովն ընդունեց, և ժո-
ղովրդեան գուրտ երևեցն յետոյ ծա-
նոր յանդիմանութիւններ ընկողման-
կարգութեան պատճառ եղողներն
ի բարեկարգութիւն և ի կանոնա-
պահութիւն յորդորեց, և այսպէս
հաղիւ ժխտն հանդարտեցաւ:

Սոյն միջոցին պատրիարքական
փոխանորդ Տ. Յ. Մկրտչան ստիպու-
եց ինքնապէս ազգայն ժողովին որ քննիչ
մասնաժողովն անյայտ ընտրուի,
որպէս զի իւր վրայ դրուած ամբաս-
տանութիւնները քննուելով ժամ-
մ'առաջ արգարութիւնն երևան ել-
նէ:

Ժողովը նկատողութեան առնելով
որպէս զատական մասնաժողով ընտ-
րութիւնն անմիջապէս կատարել Ս-
տեղանոց եփէնտիին առաջարկած
հետեւեալ ձևին վրայ. այսինքն Պատ-
րիարքական փոխանորդին պաշտո-
նաւարտութեան վերաբերեալ որ և է
ամբաստանութիւնը յիշեալ մասնա-
ժողովը ներկայացուին, ու նա ալ
ազգային իրաւասութեան սահմանին
մէջ օրինաւորապէս քննելով արդիւն-
քնն ազգային ժողովը տեղեկագրէ:

Սոյն հիման վրայ ժողովը դիւա-
նին ներկայացուցած ցանկն ամբող-
ջապէս ընդունելով հետեւեալ առ-
ձինքն ընտրեց.

- Արթ. Գարեգին վարդ. Թովմարեան
» Ներսէս » Արսենեան
Վսեմ: Սահակ Եփէնտի Սպար
Մեծ. Սեդեքերիմ Մանուկեան
» Մկրտիչ » Քիւրքճիխանեան
» Արիկ » Սեդեան
» Ստեփան » Պէյրիկեան:

Ժողովն յետոյ Պիս Եկի խնդիրը
ձեռք առնելով, կարծ վիճաբանու-
թեան մ'ետեւ որպէս զալ ուրաթ
օրը վերստին գումարուի և այս մա-
սին պէտք եղած վերջնական որոշու-
մալ:

ՊԵՇՏՈՆԱԿԱՆ ԵՄԵՆՈՒՅՈՒՄ

Ազգ. վարչութեան նորընտիր
Քաղ. ժողովն իւր պաշտօնավարու-
թեան ձեռնարկելու միջոցին իւր
գէշն եղած բազմաթիւ զրադանաց
մէջ փոյթ ունեցաւ նաեւ Ս. Քրիստեան
Ազգ. Հիւանդանոցին յատուկ այցե-
լութիւն մը տալ, և ժողովականաց
ամանց անձնական ներկայութեամբ
անոր վիճակը մանրամասնաբար քնն-
նելով՝ գոհացուցիչ գտաւ և արժան
համարեց իւր գոհունակութիւնը հը-
րատարակել պաշտօնապէս առ ի
ցրուէն այն տրուելիքներուն՝ որ մաս-
նաւորաց կողմանէ այս վերջին օրերս
Հիւանդանոցին նկատմամբ տեղի ու-
նեցած էին և մինչև Ազգ. վարչու-
թեան ատեանն արձագանգ դատմ:
16 սեպտ. 1877
ի Պատրիարքարանի Հայոց
Կ. Պոլիս

ՊԵՇՏՈՆԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ

ԵՆ ՆՈՐ ԳՈՐ

Լրագրոյ վերջնութիւն թուով
Պատրիարքական փոխանորդութեան
պաշտօնը՝ որ Սահմանադրութեան
հիմք յորդածին տրամադրութեամբ
Դատաստանական խորհրդոյ նախա-
գահութեան լծողեալ է, վերստին
ամուրի եկեղեցականաց յանձնելու
առաջարկութեան դէմ գրելով, ցոյց
տուած էինք թէ այն առաջարկին
գործարարութիւնն, և որ առկա ճիշ-
դըն է, նախընտրելի զեղծման վերա-
դառնալը՝ թէ՛ մեր եկեղեցական կա-
նոնաց և թէ՛ Սահմանադրութեան
ոգելոյն հակառակ է:

Նոր Գար, որ յիշեալ առաջար-
կին պաշտպանն ու փաստաբանն է,
իւր հինգշաբթի առաւ 21/8 թուով
իւր թէ մեր գրածները հերքել ճշդ-
նելով, կրտէ. «Պատրիարքական փա-
ստանորդութեան քահանայի յանձ-
նաւ ելին, յառաջ եկած զեղծմանն
« յիշելով՝ առաջարկած էին օմանք
« այդ պաշտօնն ամուրի եկեղեցա-
« կանաց յանձնել ըստ առաջնոյն,
« մենք ալ այդ առաջարկութիւնն
« յիշեալ զեղծմանց իրեւ դարման՝
« ընդունելի գտած էինք: »

Սոյն նախադասութեան եթէ հե-
տեւութիւն մը կրնայ յառաջ գալ,
սա է թէ ըստ Նոր Գարին՝ զեղծմանց
առաջին առնելու համար՝ ժամանա-
կաւ դարձած զեղծում մ'իւր օ-
րէնք ընդունելու է:

Այսպիսի անհեթեմ առարկու-
թիւն մ'ապացոյց է թէ Նոր Գար ազ-
գին բարեկարգութեանը նկատմամբ
խորհուրդ տալու տրամադրութիւն
չունի. մասն զի պաշտօնէի մը փո-
փոխութիւնը զեղծմանց առաջին առ-
նելու դարմանն չէ երբեք:

Եթէ ստուգել զեղծում տեղի կու-
նենայ փոխանորդարանի մէջ, հարկ
է նախ ատար բուն պատճառն ի վեր
հանել:

Երբ օրէնք կեցած տեղն իսկ
երբեմն զեղծում տեղի կունենայ,
օրէնք չկեցած տեղը կարելի է եր-
բէք որ զեղծում տեղի չունենայ:

Ուստի խնդիրը դուրսէն և ոչ
անձի վրայ է:

Նոր Գար եթէ բարեկարգութեան
խնդիրը ձեռք առնուր, պիտի հա-
մաձայնէր իրեն, և սոյն վիճաբա-
նութեան հարկ չպիտի մնար երբեք:

Բայց օրովհետեւ Նոր Գար անձի
վրայ խնդիրէր յարուցանէ, բնակա-
նաբար իրաւունք կունենանք կառ-
կածելու թէ դիմումն և նպատակի
կը ծառայէ:

Յիշեալ տրամաբան խմբագիրն այն-
պէս կը կարծէ որ եթէ Պատրիարքա-
կան փոխանորդութեան պաշտօնն ա-
մուրի եկեղեցականի յանձնուի, զեղ-
ծումները պիտի դադրին, և ասկէ
կը հետեւին թէ ըստ օրում քահա-
նայ փոխանորդը ձիառակը ըլլալով
գտաւորայն հետ յարաբերութիւն կա-
նենայ, պէտք չէ որ փոխանորդու-
թեան պաշտօն վարէ: «Գաղտնա-
նախան ընդհանուր կանոն է, կրտէ,
« որ գաղտնաւոր մը երբեք գաղտնայն
« հետ յարաբերութեան մէջ չըլլայու-
« ք. արդէն հաստատուելու գաղտնա-
« ւոր՝ երբ իր ազգականներէն միոյն
« գաղտնաւոր ներկայանայ իւր ժողովին,
« այդ գաղտնի մէջ գաղտնաւորութեան
« կը դադրի. երբ իմացուի թէ՛ գա-
« ղտնաւորը, թէ և ազգականը չէ գա-
« ղտնայն, բայց ուրիշ յարաբերու-
« թիւններով կապուած է և յայտնի
« կամ գաղտնի յարաբերութեան մէջ
« է՝ իսկոյն օրէնք է որ գաղտնաւորու-
« թեան գաղտնի: »

Գաղտնաւորական ընդհանուր կա-
նոն մ'է այդ, որուն ոչ ոք կրնայ հա-
կառակիլ:

Սակայն չենք գիտեր թէ Նոր
Գար ինչ տեսութեամբ այդ տրա-
մադրութիւնը մէջ կը բերէ:

Եթէ քահանայ փոխանորդի մը ժո-
ղովրդեան հետ յարաբերութեան մէջ
գաղտնաւորութեան համար՝ աշտու-
թեան կառկած հաւանականութիւն կու-
ցայ տար, ասկէ ալ սա կը հետեւի թէ
գաղտնաւորութեան պաշտօնը հրեշտա-
կաց յանձնելու է. օրովհետեւ չկայ
մէկն որ մարդոց հետ յարաբերու-
թիւն չունենայ, կուզէ աշխարհական
լինի, կուզէ ամուրի և կամ ամուս-
նացեալ:

Մեր տրամաբան խմբագիրը թող
ներէ իրեն ըսելու թէ իր մէջ բերած

օրինական տրամադրութեան ողին չէ
կրցած ըմբռնել:

Յիշեալ տրամադրութեան բուն
նպատակն հաւանական թուած զեղծ-
մանց առաջին առնելու կը ծառայէ,
և գաղտնայն իրաւունք կուտայ ու-
րջութեամբ երբ տեսնէ թէ գաղտնաւորն
իւր օտարին հետ որ և է յարաբերու-
թիւն մ'ունի:

Աւստի օրինաց այդ տրամադ-
րութեան իւր պաշտպանել ճշդած
գաղտնի փաստ չկրնար ըլլալ երբեք.
որովհետեւ գաղտնաւորութեան պաշ-
տօնն ամուրի եկեղեցականի յանձ-
նելու իրաւանց նշանակեց մ'անդամ
չհետեւիր ասկէ:

Եթէ մեր տրամաբան խմբագիրն
այնպէս կը կարծէ որ կուտակուած ե-
կեղեցականք՝ ըստ օրում ամուրի
ժողովրդոց հետ յարաբերութիւն
չունին կամ չեն կրնար ունենալ, և
ասկէ հետեւինք թէ որ Պատրիար-
քական փոխանորդութեան ամուրի
եկեղեցականաց յանձնելու առաջար-
կութիւն կը ներկայէ, իւր այդ ըմ-
բռնմանը վրայ կը կարէ կցինք. վա-
ստն զի աշխարհ կը տեսնէ այսօր որ
մեր ամուրի եկեղեցականները գուցէ
քահանաներէ աւելի ժողովրդոց հետ
յարաբերութիւն ունին և ընտանեաց
մէջ արձակ համարձակ մտաւ կը բա-
նեն, որ ըստ եկեղեցական օրինաց
խտուր արգելաւ է:

Հետեւաբար Նոր Գարին իբրեւ դա-
ման խորհած միջոցն ո' և է տարե-
րութիւն մ'աշխարհագրելու հայ-
րապետագիր կանոնաց դէմ արգէն
կեցած զեղծումը քաջալերելու կը
ծառայէ պարզապէս, որ իւր օրէնք
բնականաբար մեր մտաց մէջ իրա-
ւացի կատարել կը դարձնուի, և
հարկաւ նպատակի մը համար է որ
նախընտրելի զեղծումն վերադառնա-
նալու առաջարկութիւնն այնչափ վեր-
մութեամբ կը պաշտպանուի:

Մեք այդ դիմումն ու նպատա-
կը մեր վերջնութիւն թուով ի վեր
հանելովք, ըսելով թէ՛ «Պատրիար-
քական փոխանորդութեան կա-
րեւոր պաշտօնն ամուրի եկեղեցակա-
նաց յանձնելու առաջարկն ուրիշ
հետեւութեան մ'ալ կը յանգի, այն է
քահանայից գաղտնի վիճակն ուրա-
կարելի է նուազագոյն, և քահա-
նաներն ի նուազագոյն թեան պահելով
ի հարկին կամակատար կրցը գործի-
ներ գործեն: »

Ամուրի փաստաւոր եկեղեցակա-
նաց փախաւքն է այս, օտարաւոր գը-
րութեան մը հետեւութիւն, որ մեր
ազգին ի պաշտպանութիւն առաջնոր-
դելու կը ներկայի:

Մեր եկեղեցին իր կանոններն ու
օրենսդրութիւնն ունի, և ատանց-
մով է որ այսօր աշխարհաւն իւր
հին անկախ և ինքնօրէն եկեղեցի կը
պանծայ իրաւամբ, և օտարաց նա-
խանքը կը հրաւիրէ:

Ինչ պատճառ ունինք մեր եկե-
ղեցական եկեղեցիները վեր ի վայր
չընելու, և մեր Հայեկական նախա-
պէն հետեւալու, մինչդեռ իւրաքանչիւ
մէջ «Հին կամօղիկ» կոչուած կուսակ-
ցութիւն մը՝ եկեղեցւոյ բուն նախա-
նորդին կուզէ դառնալ, առանց եր-
բէք բանի տեղ դնելու վատիկանի
արձակած շանթին, որոց բարեբաղ-
դարար ժամանակն անցած է:

Մեր եկեղեցական կանոնը խը-
տիւ կ'արգիլէ ամուրի եկեղեցակա-
նաց քաղաքներու և ընտանեաց մէջ
բնակիլը:

Սոյն կանոնին տրամադրութեամբ
էր որ գաղտնաւոր առաջնորդ եղիւ-
կողմաները սոփորաբար վանքերու
մէջ կը նստէին և քաղաքացի մէջ ա-
թաւակալ քահանայներն իրենց փո-
խանորդ կամ տեղապահ կունենային:

Սոյն կանոնին տրամադրութեամբ
է նաեւ որ քաղաքի մէջ գաղտնա-
ւորութեան հետեւալու մը երբոր աշ-
խարհական մը տունն երթալու պէտք
ունենայ, առաջերէնցին առաջնոր-
դութեամբ պիտի երթայ. ընտան-
եաց երես չպիտի տեսնէ, և առանց
գիշեր անցալու՝ կրկին իւր առաջնոր-
դարանը պիտի գառնայ, և եթէ
ամուրի եկեղեցական մը՝ եկեղեցւոյ
սոյն պատուէրին հակառակ վարուի,
վերջին թողալի հաղիւ կրնայ արժա-
նանալ: Արդ ուր կը մնայ գաղտնա-
ւորութեան խորհրդոյ նախադասու-
թեան պաշտօն վարել, նորաւոր կա-
նոնը երբեք տեսնել, անոնց հետ խո-
սիլ, ամուսնական խնդրոց մէջ մշտ-
նել, և ընտանեաց հետ յարաբերու-
թիւն ունենալ:

Ասկէ մինչև 60-70 տարի առաջ մայ-
րաքաղաքիս մէջ մնայուն քաղաքու-
թեան պաշտօն չկար, այլ մեծ պա-
հոց օրերը Պատրիարքին հրաւիր-
մամբ վանքերէն քանի մը վարդա-
պետ կուգային եկեղեցեաց մէջ քա-
րոջ կը խօսէին, և գաղտնի յետոյ
իրենց վանքը կը վերադառնային.
Իսկ ուրիշ ատեններ, պէտք եղած
ժամանակ առաջերէնցը քարոջ կը
խօսէր. վասն զի այսպէս կը տրա-
մադրէ եկեղեցւոյ կանոնը:

Մեր եկեղեցւոյ կանոնաց հակա-
ռակող տրամաբան խմբագիրն, որ
խելքը չհասած խնդիրներու մէջ ալ
կը մտնէ յանդգնաբար, տեսնէ ինչ
կրտէ. «Սակայն անցած են այն օ-
րերն և այն օրինաց օրերն. ուստի
«կարծ խօսելով կրնանք կարծել հա-
«կըցուցած ըլլալ Մարիսի թէ՛ աղէկ
«չըլլալ այնքան ետ երթալ և այն օ-
րերուն յարմարեցնել ինքզինքնաւ: »

Ինչ գեղեցիկ դատում, և ինչ
սքանչելի փաստաբանութիւն:

Մեր տրամաբան խմբագիրն այն-
չափ տգէտ է եկեղեցական կարգաց,
կանոնաց և օրենսդրութեանց, որ կը
կարծէ թէ իւր և կամօրանց պահանջ-
մամբ եկեղեցական կանոն մը կրնայ
ջնջուիլ կամ փոխադրուի:

Եւ արդարեւ ցուալի է տեսնել որ
իւր լեզուն, պատմութիւնն և եկեղեց-
ւոյն օրէնքն ու կանոնները չգիտա-
ցող մէկն յանդգնաբար այսպիսի փա-
փուկ խնդրոց մէջ կը մտնէ, և հը-
րապարակը գայթակղութեամբ կը
լնու:

Այս ալ մեր ազգին դժբաղդու-
թեանն է:

Ի վերջոյ՝ արժան կը համարինք
սա ևս յայտարարել թէ մեր այս
յոգութեանն ոչ Տ. Յ. Մկրտչանի
պաշտպանութեան համար կը բերենք,
և ոչ ընդդէմ անոր ոտնայ:

Ամբաստանութիւնը դատ խնդիր
մ'է, որ եթէ հաստատուի, Տ. Յ.
Մկրտչան անշուշտ կը գաղտնաւորուի
ըստ օրինի. իսկ եթէ չկրնայ հա-
տատուիլ, ամբաստանողը պարզա-
պէս զրպարտիչ պիտի նկատուի, և
իբրեւ այն պէտք եղած դատաւարա-
տութիւնը կը մէջ. ժողովէն:

Աստիք քննութիւնն ու գաղտնա-
ւորութիւնն կրնան ի վեր հանել, և
մեք չենք ուզեր այժմէն կանխախ-
ղաւոր մտքներ ընել, ուրախալ համադ-
ուած ըլլանք թէ Տ. Յ. Մկրտչանի պէս
եկեղեցական մ'իւր պատուոյն արատ
բերող վարմանց մէջ չգտնուիր:

Ուստի սպասելով կատարուելիք
քննութեան՝ կը յորդորենք Նոր Գա-
րի խմբագիրն որ արդարութեան օ-
րէնքը յարգելով, քննութեան և
գաղտնաւորութեան երթարկեալ խնդրոց
մը վրայ կանխադատելու և հրապա-
րակը գայթակղութեամբ լցնելու
ապօրինութեան դադրի և քննու-
թեան արդեանցին սպասէ մեզ հետ:

Եղեկաթի եանդ համար պէտք է գիտել Մի.
աթիոյ Բերլինացի բազարի մօտ Ալալանի
Կիպորս սործակաւար